

Nota sobre la *Terra Sigillata* Hispànica trobada en les excavacions de la Plaça de l'Ajuntament de Mataró el 1984

Joan Francesc Clariana Roig
Centre d'Estudis d'Arqueologia i Història de Mataró
Grup d'Història del Casal. Mataró

L'actuació arqueològica de la Plaça de l'Ajuntament, realitzada a l'any 1984, potser ha estat una de les de més envergadura, pel que fa a superfície efectiva, de les que s'han portat a terme en el nucli antic d'*Iluro*. Tot i això, van haver-hi sectors on la presència d'estrats pròpiament romans va ser escassa, això va succeir en els sectors 4 i 3 (espais antigament ocupats per l'edifici dels Arts i Oficis i per la Plaça Pius XIIè). Els altres sectors ens han proporcionat unes dades desiguals. Així, al sector 1, situat a l'extrem est de la plaça, davant de can Palauet, veiem la presència d'una fase antiga a la qual se superposava una de més moderna, datable aquesta darrera en el baix imperi, on es constatà l'aprofitament d'elements d'època altimperial com podien ser els grans carreus de pedra granítica que havien estat integrats en les construccions muràries dels habitatges. El sector 2, fou rellevant pel que fa a presència d'estrats tardans i també pel fet que, en tractar-se d'un *cardo* secundari, la seva part central estava ocupada per un desaigua fet de tubs de ceràmica. El sector 5, a l'extrem oest de la plaça, en tant que fora muralles, aportà una informació molt valuosa pel que fa a la topografia del terreny que, a l'antiguitat, corresponia al desmunt de la riera; així, el lloc fou aprofitat per diferents abocadors de deixalles domèstiques que anaven des de l'època augustiana fins al baix imperi.

Si observem la distribució dels materials trobats, de *Sigillata* Hispànica, en relació als sectors, observem com dins el sector 1 (UE 22) corresponen fins a cinc individus, mentre que en el sector 2 són dues troballes aïllades. En canvi, el sector 5 ha proporcionat vuit individus, però repartits en diferents unitats estratigràfiques, essent la UE 14 d'on en provenen més (tres). Ho ressenyem en el següent quadre:

Referència estratigràfica	Núm. catàleg
Sc. 1; Q-1; UE-1	12
Sc. 1; Q-1; UE-22	5, 8, 10, 11, 16,
Sc. 2; Q-1; UE-21	7
Sc. 2; TR-2; UE-4	9
Sc. 5; Q-1; UE-8	15
Sc. 5; Q-1; UE-10	13
Sc. 5; UE-14	1, 2, 3

Sc. 5; UE-17	14
Sc. 5; TR-1; UE-18	6 + Hisp.18

(l'abreviatura SC, indica Sector; Q, es refereix al quadre de l'excavació; TR, es refereix a trinxera i UE, es refereix a Unitat estratigràfica)

Com hem vist, gairebé tots els individus de *Terra Sigillata* Hispànica localitzats a la Plaça de l'Ajuntament pertanyen a formes decorades, excepte un individu que correspondria a una forma llisa, la Hispànica 18 (referenciada en el Sc. 5; TR-1; UE-18 de la taula anterior, però no inclosa en el catàleg). Les formes decorades presents són la Hispànica 29, forma hereva de la Drag. 29 de la *Sigillata* Sudgàl·lica, amb set individus, i la Hispànica 37-b amb sis individus, més dues peces classificables dins aquesta forma, però amb certs dubtes. De la forma Hispànica 30, peça de parets verticals, sols s'ha localitzat un individu (el núm. 9). La presència d'aquestes formes ens dona una pauta d'orientació a l'hora d'establir la cronologia d'aquests materials, els quals podem situar dins el darrer quart del segle I dC. El lloc de fabricació, molt possiblement correspondria als tallers de La Rioja, molt actius en aquest moment, però que al llarg del segle II dC van anar minvant la seva producció en favor de les importacions de *Sigillata* Africana A produïdes a la zona de Tunísia-Algèria.

Pel que fa al material, si ho comparem amb la resta de troballes conegudes de *Terra Sigillata* Hispànica a la ciutat romana d'*Iluro*, veiem com les excavacions de la Plaça de l'Ajuntament han subministrat un conjunt d'individus quelcom significatiu. Recordem que en les excavacions de can Xammar, la presència de *Terra Sigillata* Hispànica és gairebé testimonial, i el mateix passa en altres actuacions com poden ser les del sector de la Plaça Xica i del *Cardo Maximus* localitzat a can Fulleracs. En les vil·les romanes del *territorium* d'*Iluro* les proporcions serien força semblants a les de la ciutat. En canvi, a la vil·la romana de Torre Llauder el resultat és totalment oposat, allà les produccions hispàniques estan molt ben representades, amb un nombre increïble d'exemplars que rondaria els 1.200 individus. No es coneix amb precisió la causa d'aquesta baixa densitat pel que fa a la presència de *Terra Sigillata* Hispànica tant a *Iluro* com al seu territori, així com tampoc trobem una explicació satisfactòria pel que fa a l'elevada xifra que hi ha a Torre Llauder. En aquest darrer cas, s'ha especulat amb la possibilitat que, en estar documentats uns possibles propietaris que eren originaris de *Caesaraugusta*, aquest fet podria haver influït en aquesta major densitat de materials.

Catàleg

LÀMINA 1:

1.- Fragment de vora de bol carenat, forma Hispànica 29, el fris superior està decorat amb dues aus estilitzades entre dues sanefes de fulles obliqües. En el fris

inferior s'observa un fragment de cercle. Referència estratigràfica: S-5; UE-14 (peça no localitzada, el dibuix ha estat realitzat a partir de la memòria d'excavació).

2.- Fragment de vora de bol carenat, forma Hispànica 29, el fris superior està decorat amb mètopes, de les quals se'n conserva una, tancada entre frisos de línies ondulades de disposició vertical (se'n conserven cinc). En l'escena de la mètopa copsem una llebre en cursa vers l'esquerra i al seu darrera un gos també en cursa en la mateixa direcció, però fragmentat. Aquesta figura és pròxima a la que es pot veure en una peça de *Segobriga*, signada pel terrissaire LVPIANI (Sánchez-Lafuente 1990, fig. 65). Referència estratigràfica: S-5; UE-14 (peça no localitzada, dibuix realitzat a partir de la memòria d'excavació).

3.- Fragment de vora de bol carenat, forma Hispànica 29, de la decoració sols es conserva la part alta. Veiem una sanefa d'estels i al dessota l'element de separació entre mètopes. Referència estratigràfica: S-5; UE-14 (no obstant això, en el magatzem, la peça es conserva entre el material de la referència: S-1; Q-1; UE-22).

4.- Fragment carenat corresponent a un bol de la forma Hispànica 29. Es copsa part de la decoració del fris superior on veiem un element de separació de mètopes compost per tres línies ondulades i una faixa vertical de fulles obliqües. En el fris inferior hi ha dos fragments de cercles cordats separats per un element vegetal de tres fulles (inclòs a Arxé *et alii* 1985: 7, lám. 2, no consta referència estratigràfica; peça no localitzada, dibuix realitzat a partir de la memòria d'excavació).

5.- Fragment de base amb peu d'un bol forma Hispànica 29. Decorat amb mètopes. S'observen quatre línies ondulades verticals, dos petits cercles concèntrics, un fragment de punxó representant la meitat posterior d'un element zoomorf en cursa vers la dreta i una fulla estilitzada. Aquest darrer punxó, presenta certa semblança amb el d'una peça de Lixus (Boube 1965: 74 i 75) amb marca intradecorativa on es llegeix: «(of)FI(cina) ATTO(nis)». Referència estratigràfica: S-1; Q-1; UE-22.

6.- Fragment de base amb peu d'un bol forma Hispànica 29. Sols es conserva el final de la decoració consistent en cercles concèntrics i dos petits cercles en l'espai de separació. Referència estratigràfica: S-5; TR-1; UE-18.

LÀMINA 2:

7.- Fragment de vora de bol, forma Hispànica 37-b, decorat amb mètopes. En la part alta, veiem una sanefa horitzontal de pals oblics. L'element de separació entre mètopes possiblement consistiria en tres faixes verticals de pals oblics entre les quals hi ha tres línies ondulades verticals. Sols podem copsar part d'una escena on veiem un element zoomorf vers la dreta i, al seu damunt, una faixa horitzontal de pals oblics seguit d'una altra de petites volanderes. S'observa que la peça fou

reparada en l'antiguitat, ho veiem pel forat que presenta entre la zona decorada i la vora. Referència estratigràfica: S-2; Q-1; UE-21.

8.- Fragment de vora de bol, forma Hispànica 37-b, sols es conserva la sanefa de la part alta consistent en una faixa horitzontal de flors de vuit pètals. Referència estratigràfica: S-1; Q-1; UE-22.

9.- Fragment amorf: Ja que la paret del vas és quasi vertical, podem suposar que correspondria a la forma Hispànica 30. Està decorat amb mètopes. L'element de separació sembla que consistiria en les línies verticals ondulades i una faixa vertical de pals oblics. S'observa part d'una figura humana, amb toga, possiblement representa la deessa Fortuna, ho sabem per un de paral·lel que es coneix de Numància (Mezquiriz 1961, làm. 55, 241). Referència estratigràfica: S-2; TR-2; UE-4.

10.- Fragment amorf, possiblement correspon a un fragment pertanyent al fris superior d'una peça forma Hispànica 29, amb decoració de mètopes. L'element de separació consistiria en dos parells de dues línies verticals ondulades i, al centre, una faixa vertical de fulles obliqües. Dins la mètopa es copsa un fragment de la decoració consistent en una banda de fulles obliqües en quart de cercle. Referència estratigràfica: S-1; Q-1; UE-22.

11.- Fragment amorf, possiblement de la forma Hispànica 37-b, amb decoració de dues faixes inclinades de fulles obliqües. Referència estratigràfica: S-1; Q-1; UE-22.

12.- Dos fragments d'una mateixa peça de la forma Hispànica 37-b, amb decoració de cercles, tant en el fris superior com a l'inferior, que emmarquen una roseta de set fulles; en el segon fragment, s'observa parcialment l'element de separació entre cercles. Referència estratigràfica: S-1; Q-1; UE-1.

13.- Fragment amorf, possiblement d'una forma Hispànica 37, amb decoració d'un fragment d'au, pròxima a una peça de Mérida (Mezquiriz 1961, làm. 66, 517). Referència estratigràfica: S-5; Q-1; UE-10.

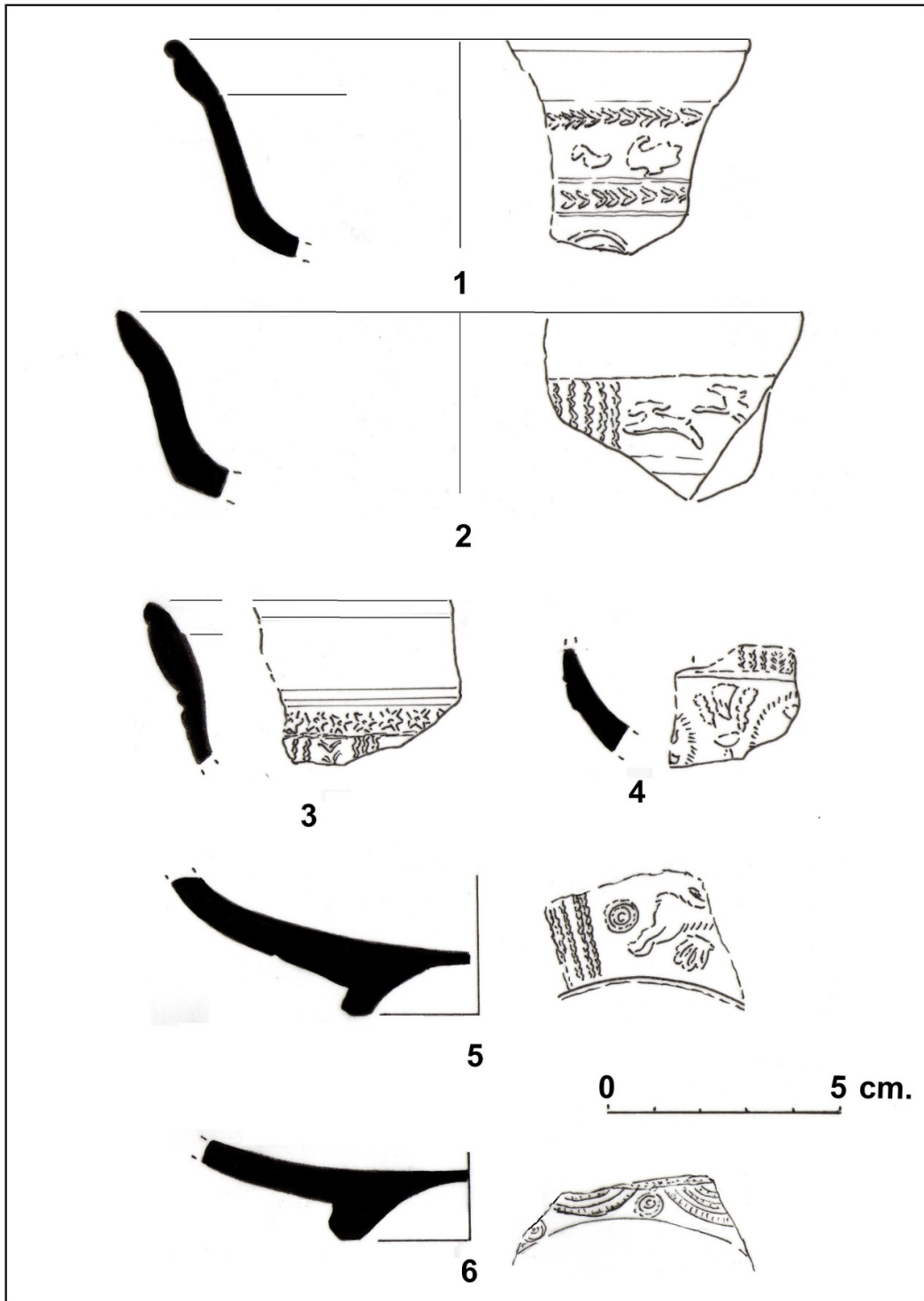
14.- Fragment proper a la vora, pertanyent a la forma Hispànica 37-b, la decoració consta d'un motiu de quatre cercles cordats concèntrics que s'aniria repetint per tot el fris, s'observa també la part alta de l'element de separació en forma de fulla vegetal estilitzada. Referència estratigràfica: S-5; UE-17(peça no localitzada, dibuix realitzat a partir de la memòria d'excavació).

15.- Fragment amorf on veiem part de la decoració final del bol, consistent en una sanefa de flors, de tres fulles, estilitzades. Possiblement correspongui a la forma Hispànica 37-b. Referència estratigràfica: S-5; Q-1; UE-8.

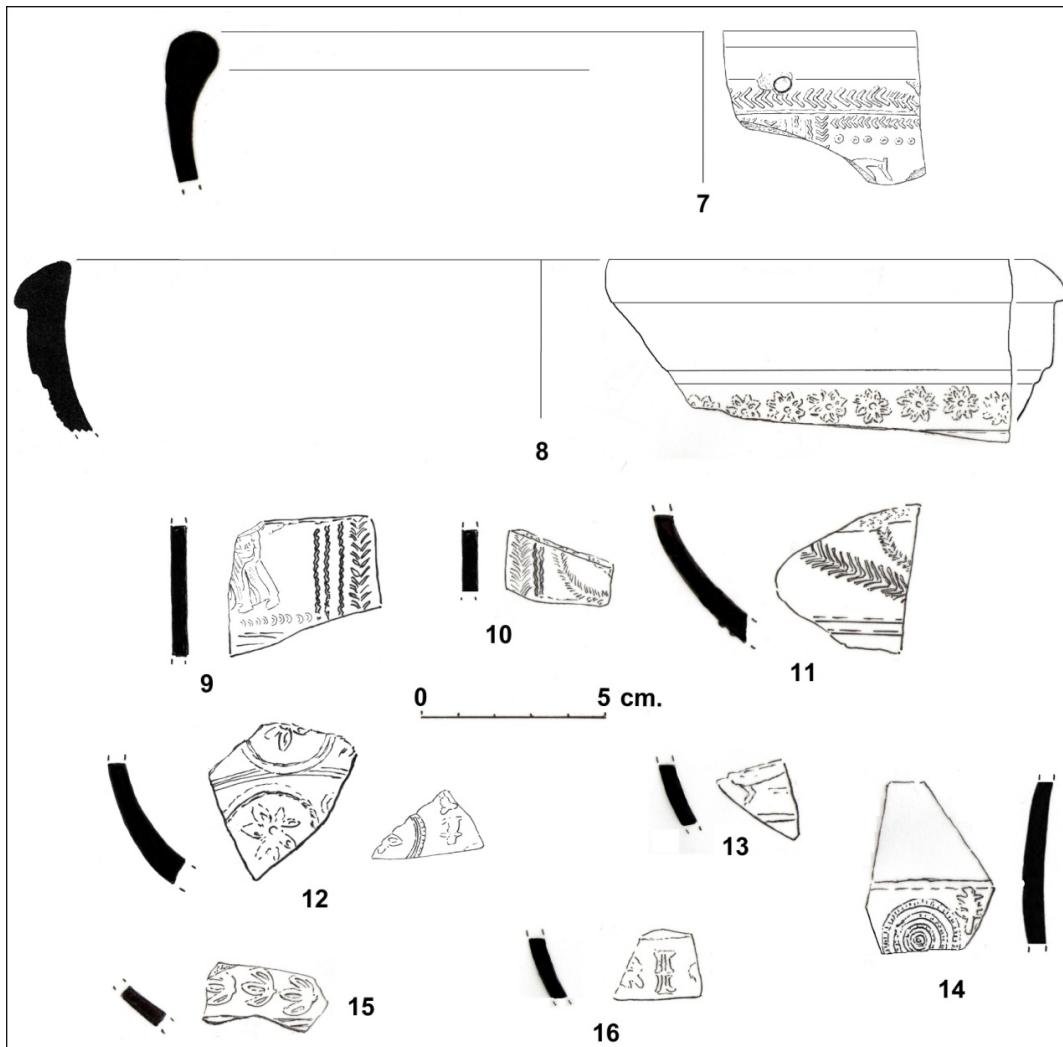
16.- Fragment amorf, pertanyent a la zona del fris superior, possiblement d'un bol de la forma Hispànica 37. En la decoració, s'observa una petita llebre vers la dreta i l'element de separació; aquest darrer, el podem comparar amb una peça de Mérida (Mezquiriz 1961, làm. 289, 53). Referència estratigràfica: S-1; Q-1; UE-22.

BIBLIOGRAFIA

- ARXÉ / BACARIA / BASTIT / CABALLERO / PRATDESABA (1984-1985): Joaquim Arxé / Albert Bacaria / Cristina Bastit / Montserrat Caballero / Pilar Pratdesaba, «Últimes intervencions a Iluro (Mataró, Maresme)», *Tribuna d'Arqueologia*, p. 73-82.
- ARXÉ / BACARIA / BASTIT / CABALLERO / PRATDESABA (1985): Joaquim Arxé / Albert Bacaria / Cristina Bastit / Montserrat Caballero / Pilar Pratdesaba, *Mataró. Excavacions 1984*. Memòria d'excavació. Barcelona: Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. En línia: <http://calaix.gencat.cat/handle/10687/8274> (consulta: 23-11-2022).
- BOUBE (1965): Jean Boube, *La Terra Sigillata Hispanique en Maurétanie Tingitane. I.- Les marques de potiers*. Rabat.
- CLARIANA (en premsa): Joan Francesc Clariana Roig, «Marcas de alfarero en Terra Sigillata Itàlica procedentes de la excavación de la Plaça de l'Ajuntament (Mataró)», dins *Actas del V Congreso Internacional de la SECAH* (Alcalá de Henares, 2019), p. 295-303.
- GARABITO (1978): Tomás Garabito Solovera: *Los alfares romanos riojanos. Producción y comercialización*. Madrid: CSIC.
- MEZQUIRIZ (1961): María Angeles Mezquiriz de Catalán, *Terra Sigillata Hispánica*. València: The William L. Bryant Foundation.
- ROMERO (1985): María Victoria Romero Carnicero, *Numancia I. La Terra Sigillata*. Madrid: Ministerio de Cultura.
- SÁNCHEZ-LAFUENTE (1990): Jorge Sánchez-Lafuente Pérez, *Terra Sigillata de Segóbriga y ciudades del entorno: Valéria, Complutum y Ercavica*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.

Làmina 1.

Làmina 2.

